

SOKRATOVA DIJALOŠKA METODA U SUVREMENOM FORMALNOM I NEFORMALNOM OBRAZOVANJU

Iljadica, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:192375>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**SOKRATOVA DIJALOŠKA METODA U SUVREMENOM FORMALNOM I
NEFORMALNOM OBRAZOVANJU**

IVA ILJADICA

Split, 2021.

Odsjek za Filozofiju

Preddiplomski studij: Filozofija i Engleski jezik i književnost

Predmet: Kritičko mišljenje

**SOKRATOVA DIJALOŠKA METODA U SUVREMENOM FORMALNOM I
NEFORMALNOM OBRAZOVANJU**

Student: Iva Iljadica

Mentor: doc. dr. sc. Bruno Ćurko

Split, kolovoz, 2021.

Sadržaj:

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Metodologija	1
1.3. Struktura sadržaja	1
2. OPĆENITO I KOMUNIKACIJI (DIJALOGU)	3
3. FORMALNO I NEFORMALNO OBRAZOVANJE	8
4. SOKRATOVA DIJALOŠKA METODA	10
4.1. Dijalog kao metodički pristup	10
4.2. Sokratov dijalog	10
4.3. Predmet i pretpostavke Sokratovog dijaloga	12
4.4. Konkretizacija Sokratove dijaloške misli	13
4.5. Prednosti i nedostatci	15
5. PRIKAZ DOSADAŠNJIH FILOZOFSKIH ISTRAŽIVANJA	17
6. ZAKLJUČAK	23
POPIS LITERATURE	25
POPIS TABLICA	27
POPIS SLIKA	28
SAŽETAK	29
ABSTRACT	30

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet završnog rada je Sokratova dijaloška metoda u formalnom i neformalnom obrazovanju. S ciljem boljeg shvaćanja Sokratove dijaloške metode u završnom radu ponajprije je analiziran aspekt komunikacije, odnosno dijaloga te karakteristike formalnog i neformalnog obrazovanja. Primarni cilj rada je analizirati primjenu Sokratove dijaloške metode u formalnom i neformalnom obrazovanju, pa su u predmetu istog analizirana i prikazana dosadašnja istraživanja u shvaćanju Sokratove dijaloške metode s filozofskog aspekta.

1.2. Metodologija

Tijekom pisanja završnog rada korišteno je nekoliko znanstvenih metoda, a to su: metoda analize, metoda sinteze, metoda indukcije, metoda dedukcije te metoda kompilacije. U završnom radu su korišteni sekundarni izvori, odnosno dostupni stručni i znanstveni članci, raspoložive knjige i dostupni on-line izvori.

1.3. Struktura sadržaja

Završni rad podijeljen je u šest poglavlja. U uvodnom poglavlju prikazuje se predmet i cilj završnog rada, korištene metode te kratka analiza sadržaja završnog rada. U drugom poglavlju govori se općenito o komunikaciju (dijalogu) dok je u trećem poglavlju naglasak stavljen na pojmovno određenje formalnog i neformalnog obrazovanja. U četvrtom poglavlju govori se o Sokratovoj dijaloškoj metodi, pa se u kontekstu istog analizira dijalog kao metodički pristup, Sokratov dijalog, predmet i pretpostavke Sokratovog dijaloga, konkretizacija Sokratove dijaloške misli te

prednosti i nedostatci. U petom poglavlju donose se pregled dosadašnjih istraživanja, dok je šesto poglavlje zaključak. Na kraju rada nalazi se popis literature, slika i tablica te sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. OPĆENITO O KOMUNIKACIJI (DIJALOGU)

Porijeklo riječi komunikacija dolazi iz latinskog jezika *comunis, ae, f.* što znači zajednički, odnosno *communicare* – učiniti općim, uopćiti.

Prema jednom od mnogih značenja, komunicirati znači dijeliti informacije s drugima, što je obogaćeno razmjenom ideja.

Komunikacija je vitalni dio života i može se odvijati na različite načine. Može se inicirati slanjem poruke prijatelju ili suradniku ili se može pokrenuti putem globalne mreže.

U komunikacijskom modelu potrebno je sudjelovanje najmanje dviju osoba.

Komunikacija je prisutna u svakom trenutku te je sposobnost komuniciranja s drugima svojstvena svakom pojedincu. To je proces u kojem se razmjenjuju informacije i značenja prilikom kojeg svaki sudionik ima jedinstvenu osobnost i ponašanje. Netko je hvale vrijedan u smislu usmene komunikacije i izražavanja, dok se netko drugi ističe mimikom, gdje izrazom lica i govorom tijela prenose poruku koju će svatko od njih razumjeti.

Komunikacija je proces koji uključuje prijenos i primanje poruke. Ovaj se koncept smatra dvosmjernim procesom u kojem primatelj mora primiti i razumjeti poruku kako bi je ispravno protumačio.

To je proces uspostavljanja veze između različitih sustava koji imaju sposobnost primanja, pohrane i odašiljanja signala. Postoje različite vrste medija i sredstava koja dopuštaju da se taj proces dogodi. Komunikacija se događa kada smisljeni signal prijeđe od pošiljatelja, koji ga odašilje, do primatelja, koji ga razumije. U izvanrednoj komunikaciji pošiljatelj prenosi svoju poruku znakovima, govorom ili pismom. Za najosnovniju vrstu komunikacije, odnosno dijalog, koristi se govorni jezik. U komunikaciji uvijek postoje dva elementa - materijal za komuniciranje i medij (uobičajeno jezik) kojim se prenosi.

Postoje mnogobrojne definicije komuniciranja, prema Paviću se komuniciranje definira kao „proces putem kojeg se dolazi do zajedničkog razumijevanja poruke između dvije ili više osoba putem prijenosa i primanja poruke.“ (Pavić, 2008, 28)

Dakle, za komuniciranje je ključna ne samo razmjena informacija među sudionicima, već i adekvatno razumijevanje (u ovom slučaju) izrečene poruke.

Prema Ekonomskom leksikonu komunikacija se definira kao „uspostavljanje informacijske veze između sustava koji imaju sposobnost primiti, memorirati, obrađivati i slati signale, a to su raznovrsni mediji i sredstva, koji omogućuju različite oblike prijenosa informacija. Mediji za prijenos informacija jesu, npr., tinta kojom se ispisuju određeni znakovi, zrak čijim se vibriranjem prenose akustični signali, električna struja čijim se impulsima prenose informacije u određenom kodu, svjetlost u optičkim kablovima ili svjetlovodima, i dr.“ (Sunajko, 2010, 394)

Slika 1. Proces komuniciranja

Izvor:

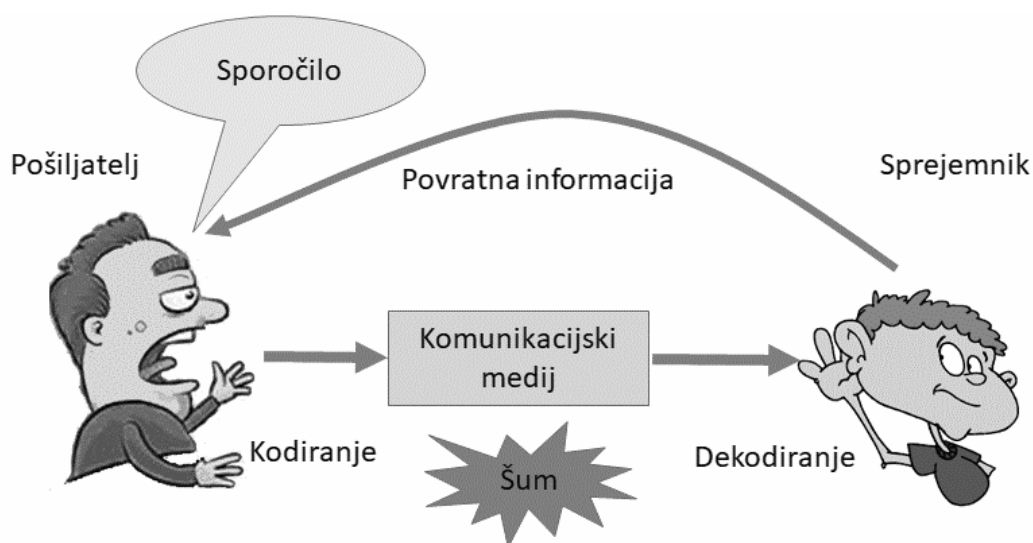
<https://www.google.com/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&source=images&cd=&ved=2ahUKEwiW1PT7n7riAhWtsaQKHXLBgcQjRx6BAgBEAU&url=http%3A%2F%2Fwww.sigurno-voziti.net%2Fponasanje%2Fponasanje27.html&psig=AOvVaw3l6kp8y0Pb1EKNSrTC4ivM&ust=1563394352372415> (pristupljeno

i preuzeto 17.08.2021.)

Sama struktura komunikacije je složen proces koji se još naziva i socijalno-psihološkim fenomenom jer se proces komunikacije odvija prilikom socijalne interakcije. Među brojnim psihičkim procesima koji uvjetuju proces komuniciranja, najbitniji su:

- učenje (razumijevanje),
- opažanje,
- pamćenje i mišljenje,
- motivacijsko i emotivno stanje,
- osobne sposobnosti
- karakteristike ličnosti i slično (Lamza-Maronić, Glavaš, 2008, 9).

Slika 2. Način odvijanja komunikacije

Izvor: <http://sasa.musiclab.si/eri1/INFORMATIKA/KOMUNICIRANJE/komuniciranje.html> (pristupljeno i preuzeto 17.08.2021.)

Za odvijanje procesa komunikacije najbitnija je informacija. Prema Milenković i Delić informacija je „obavještenje, priopćenje, podatak te treba biti pouzdana, provjerena, kontrolirana, ali i dinamična.“ (Milenković i Delić, 2011, 4) Komunikacijska dinamika očituje se u prijenosu informacija.

Prema gore navedenim autoricama prilikom razmjene informacija, potrebno je odabrati adekvatne kodove ili utvrđene signale čija je svrha da se određena poruka dostavi sugovorniku na jasan i shvatljiv način. Prema tome, smisleni signal prelazi od pošiljalatelja, koji ga odašilje, do primatelja, koji ga razumije. Pošiljalatelj, također, bira najrazumljiviji i/ili najšire rasprostranjen sistem signala da bi prenijeta poruka bila lakše usvojena te da bi se ostvarila povratna reakcija (*eng. feedback*) koja je ujedno i pokazatelj razine razumljivosti. Kada je riječ o samom pojmu komunikacije, isto se definira kao „*conditio sine qua non* društvenoga poretka“ (Watzslavick, 1976, 13.). Brojni istraživači od kojih se ističu Parsons i Luhman smatraju da je komunikacija nužna i temeljna pretpostavka svakog društva. „Komunikacija je proces prenošenja informacija, ideja i emocija od pošiljalatelja do primatelja putem različitih medija u cilju ostvarivanja određenih efekata“ (Rouse, Rouse, 2005, 86).

Po knjizi *Poslovne komunikacije*, komunikacija je primarno najvažniji verbalni segment. Osim verbalne, neverbalna komunikacija predstavlja bitan aspekt u procesu komunikacije. U slučaju nepodudarnosti verbalnih i neverbalnih značajki može doći do različitog poimanja primljene poruke te je tada riječ o nekongruentnosti. Ta pojava ukazuje na nedosljednost izvornika komunikacije te dovodi do potencijalnog odbijanja poruke. Prijenos informacije na neverbalni način moguće je iskazati putem sto i četiri dimenzije pokreta prema bernskom sustavu. (Rouse, Rouse, 2005, 87).

Tijekom života, čovjek nesvjesno preuzima mnoge geste iz okoline u kojoj živi, na koje društveni običaji, uz ostale aspekte društvenog života, imaju snažan utjecaj dok „oni urođeni izražaji su često drastično modificirani pod društvenim pritiscima, a interpretacija neverbalne komunikacije počiva na vlastitim iskustvima“ (Andersen i sur., 1999, 111).

3. FORMALNO I NEFORMALNO OBRAZOVANJE

Prema Hrvatskoj enciklopediji obrazovanje je „organizirani pedagoški proces stjecanja znanja i razvijanja spoznaje. Društveno se organizira u zakonom utemeljenim obrazovnim ustanovama koje ostvaruju planove i programe obrazovanja. Prema dobi obrazovanje se dijeli na: predškolsko, školsko i obrazovanje odraslih. Primjereno dobnim skupinama, planovima i programima, utvrđuju se sadržaji i trajanje obrazovanja, kojima se osiguravaju obrazovni standardi za svako obrazovno razdoblje“ (Hrvatska enciklopedija, pristupljeno 18.08.2021.)

Drugim riječima obrazovanje se promatra s dva aspekta, obrazovanje u užem i obrazovanje u širem smislu. Kada je riječ o obrazovanju u užem smislu pod istim se podrazumijeva „stjecanje znanja i razvijanje sposobnosti, a iz istog proizlazi rješavanje kognitivnih zadataka koji značajno doprinose razvoju psihomotoričkih sposobnosti kod djece“ (Hrvatska enciklopedija, pristupljeno 18.08.2021.). S druge strane, obrazovanje u širem smislu obuhvaća svo ono znanje koje čovjek stječe od rođenja pa do smrti.

Slijedom navedenog može se zaključiti kako je obrazovanje sastavni dio odgoja, te djeca u najranijoj životnoj dobi stječu vještine i sposobnosti koje će biti od velike važnosti za daljnje profesionalno obrazovanje. U ovom kontekstu važno je objasniti što je to formalno a što neformalno obrazovanje. „Neformalno obrazovanje je svaki oblik obrazovanja koji ne dovodi do stjecanja novih kvalifikacija ili diploma, već uključuje organizirane procese učenja usmjerene na osposobljavanje odraslih osoba za rad, odnosno omogućuje im unapređenje osobnih i profesionalnih vještina. S druge strane, formalno obrazovanje je ono koje se provodi u akreditiranim obrazovnim institucijama. Programi formalnog obrazovanja su prethodno odobreni od nadležnih tijela, a njihovim završetkom polaznici stječu priznate diplome i kvalifikacije“ (par.hr, pristupljeno 18.08.2021.).

Osnovna razlika između formalnog i neformalnog obrazovanje leži u činjenici da se formalno obrazovanje stječe osnovnim i srednjim školama te na visokim učilištima, te

se upisuje u radnu knjižicu, odnosno po završetku formalnog obrazovanja osoba dobiva kvalifikacije te u skladu s istima konkurira na tržištu rada. S druge strane, neformalno obrazovanje obuhvaća usavršavanja profesionalnih vještina, odnosno osposobljavanje, a osnovna svrha neformalnog obrazovanja je stjecanje kompetencija koje nadopunjuju one kompetencije stečeno tijekom formalnog obrazovanja.

4. SOKRATOVA DIJALOŠKA METODA

U ovom poglavlju naglasak je stavljen na Sokratovoj dijaloškoj metodi, odnosno dijalogu kao metodi pristupa, karakteristikama Sokratovog dijaloga, predmetu i pretpostavkama Sokratovog dijaloga, konkretizaciji Sokratove dijaloške misli te prednostima i nedostacima iste.

4.1. Dijalog kao metodički pristup

Prema Zoriću (2008) dijalog kao nastavna metoda je način komunikacije prilikom koje sudionici razmjenjuju iskustva, shvaćanja i stavove o nastavnim sadržajima. To je način proučavanja pomoću pitanja i odgovora. U tradicionalnoj nastavi ova metoda korištena na način da je učenik onaj koji pruža odgovore na pitanja, a nastavnik ih upućuje dok je u suvremenoj nastavi ovaj oblik komunikacije višesmjernan. Uvod u filozofski način promišljanja te poticaj poučavanja filozofije jest upravo dijalog koji je i istovremeno "pretpostavka onog iskustva o filozofiji za koje se trudimo da ga učenik stekne" (Marinković, 1983, 43).

Slijedom navedenog važno je istaknuti kako prema autoru Zoriću (2008) dijalog u filozofiji se shvaća kao kreativna, to jest stvaralačka istraživačka metoda svojstvena filozofima i filozofiji;

4.2. Sokratov dijalog

Dijalektika je postizanje konsenzusa prilikom izjašnjavanja suprotnih ili kontradiktornih mišljenja. Sokratova metoda spoznaje temelji se upravo na dijalektici čiji je krajni cilj samospoznaja. Prema Zoriću, „Sokratov ispitivački postupak sastoji se u tome što je on zajedno s drugima u razgovoru (kao *dialeghomenos*) u obliku elastične konverzacije ukazivao na nedostatke u znanju drugih, otkrivao proturječnosti i pronalazio pogriješke u njihovim shvaćanjima i tvrdnjama, razdirao

korijene prividnoga znanja i samoodbrane te tako kretao pravim putem k spoznavanju istine i moralnih načela.“ (Zorić, 2011, 28) Sokratova dijaloška metoda se sastoji od ironije, majeutike i definicije pojma odnosno tri stupnja (i dvije varijante sokratovskog dijaloga) koje služe kao oruđe da bi se došlo do biti „stvari“.

Prvi stupanj – ironija je ujedno i najjače Sokratovo “oružje” (oruđe) definirano kao lukavstvo uma „kojim on metodički pročišćuje teren za istraživanje istine.“ (Zorić, 2011, 28) David Waldorf ističe višeznačnost ironije i pojma *eirōneia*. Ironija može biti verbalna ili situacijska dok Sokratova ironija može imati i značenje raščlanjivanja ili nehotičnosti kad se odnosi na pojam *eirōneia*. *Eirōneia* se razlikuje od verbalne ironije po tome što kod verbalne ironije nema namjerne obmane sugovornika (Waldorf, 2007, 175). Sokratova strast temeljila se na raskrinkavanju prividnog znanja odnosno neznanja sugovornika, pretežno sofista. Pitanja upućena sudionicima dijaloga su oprezno postavljena na način da zahtijevaju koncizne i kratke odgovore (*brachilogía*) te postepeno dovode do osviještavanja kontradiktornosti prethodno mišljenih stavova. Prema Zoriću posebno najavljeni ili pripremljeni govori nisu poželjni u narodu jer je onda svrha govornika zainteresirati i privući neznalice čime se stvara iskrivljeni privid istine. (Zorić, 2008, 28).

Drugi stupanj Sokratove metode je majeutika. “Sokratov princip jeste to da čovjek mora da dođe do istine sam od sebe, da on u samom sebi ima da nađe šta je njegova namjena, šta je njegova svrha, šta je krajnja svrha svijeta, šta je istinito, ono što postoji po sebi i za sebe“ (Hegel, 1964, 41). Sokrat je cijenio znanje i smatrao da se istina nalazi u čovjeku samom te djelovao na taj način da privuče u fokus saznanje. Kako je navedeno u Zorićevom radu, spoznaja je najviša razina znanja koju svaki čovjek može doseći, a moguća je svim ljudima jer se po Sokratu, ona nalazi u ljudskoj duši. Tako je opcija rasprave sa Sokratom bila otvorena svim ljudima. S obzirom da se do porađanja znanja dolazi nepristranim ispitivanjem sugovornika, sumnja u vlastito znanje je ono što pokreće filozofsko promišljanje u Sokratovom dijalogu (Zorić, 2008, 29).

„On je vještím propitivanjem pomagao sugovornicima da porode pravo znanje (ono opće i nužno), koje je duboko sakriveno u njihovim dušama. Naime, Sokrat je zaobilaznim putem priopćavao djelomične spoznaje sugovornicima čim bi zaprijetila

opasnost da razgovor postane prazan. Samo dobar nastavnik može pomoći da se misli spontano, bez sile, da se “porode“, to jest probude znanja pri čemu vještini postavljanjem pitanja i sugeriranjem mogućih odgovora pomaže pri otkrivanju puta k istini, a da se oni u gotovom obliku ne priopćuju ili nameću“ (Zorić, 2008, 29). Majeutika je, dakle, način stjecanja znanja pri kojem se kvalitetnim postavljanjem pitanja izvlače ideje uz uporabu logičkog zaključivanja.

4.3. Predmet i pretpostavke Sokratovog dijaloga

Prema Zorić (2008) Sokrat je težio k znanju. Postojanje znanja podrazumijeva postojanje onoga što se zna. Taj predmet znanja, to što se zna, ne čine mnijenja ni pojedinačni predmeti i pojave. Čini se kako po Sokratovom mišljenju, predmet znanja su pojmovi: znati nešto znači znati njegov pojam. Znanje, međutim, nije nešto što je dano, što bi se moglo jednostavno odnekud preuzeti, zadržati za sebe pa onda možda, i drugima prenijeti. Ono mora nastati, ali ni ovo nastajanje ne događa se samo od sebe. Zato oni koji teže znanju moraju ulagati stalni napor kako bi “ovladali” znanjem. Znanje do kojeg dolaze Sokrat i njegov sugovornik je različito jer Sokratov sugovornik shvaća neznanje predmeta svoje tvrdnje, a Sokrat zna neistinitost same tvrdnje. Međutim, ta razlika u spoznaji označava kraj dijaloga, ali ne i cilj.

Osnovna pretpostavka Sokratova dijaloga je spoznaja čovjeka da ne raspolaže sa svim znanjem, odnosno da prizna vlastito neznanje. Budući da njegovi sugovornici nemaju znanje o predmetu rasprave kao ni umijeće za savladavanje znanja, Sokrat posjeduje dvostruko znanje. Također je bitno shvaćanje da postoji način da se dođe do znanja, a to je pomoću rasprave.

Isto tako, važno je istaknuti da Sokrat često potiče na ponovno raspravljavanje. To je zato što znanje o neznanju ne predstavlja cilj rasprave. Ono je samo sredstvo koje dovodi do ponovnog istraživanja čiji je konačni cilj doći do znanja na konstruktivan način te odbaciti svako pogrešno mnijenje. Prvi korak do spoznaje je sokratovska svijest o neznanju do koje sugovornici sami dolaze propitkivanjem vlastitih mišljenja

i/ili stavova, pa se može reći da je „(sokratovska) svijest o vlastitom neznanju pretpostavka raspravljanja“ (Zorić, 2011, 31) Uzrok rasprave je svijest o neznanju, a ona sama jest oruđe koje je Sokrat koristio da odbaci to neznanje.

4.4. Konkretizacija Sokratove dijaloške misli

Sokratovski dijalog je proces koji uključuje korištenje oblika dijaloga i raznih drugih strategija za poboljšanje poučavanja. Bolje rezultate postiže integriranjem različitih elemenata nastavnog procesa, a karakteriziraju ga različiti čimbenici koji uključuju fleksibilnost, toleranciju, znatiželju i aktivnost.

Može se koristiti za procjenu kvalitete obrazovanja i motivacije učenika. Čimbenici koji na to utječu uključuju količinu znanja i kvalitetu obrazovanja. Zorić objašnjava kako ovakav pristup poučavanju pridonosi boljem osobnom razvoju učenika posebno u području kritičkog mišljenja, te utječe na kvalitetu i kvantitetu znanja. Prethodno navedeno povećava zainteresiranost za predmet istraživanja, a to dovodi do efikasnije angažiranosti učenika. (Zorić, 2008, 32).

Znanje o predmetu koje predstavlja cilj sokratovskog dijaloga se sastoji u poruci koja je djelomično otkrivena u postavljenom pitanju, a koja se u potpunosti razjašnjava u odgovorima. Želja za odgonetanjem postavljenog problema ili pitanja je ono što motivira učenike na spoznaju. Na korištenje sokratovske metode utječe više različitih stavki kao što su svrha i primarni zadatak istraživanja te mogućnosti koje je učenik sposoban koristiti da bi se došlo do željenog znanja. Izbor pitanja varira ovisno o planu i sadržaju nastavnog programa, a „Sokratovski dijalog najčešće podrazumijeva sljedeće vrste pitanja: problemska, alternativna, orijentacijska (usmjeravajuća), perspektivna (ona koja sigurnije vode k cilju) i opća pitanja (zahtijevaju širu razradu i obrazloženja).“ (Zorić, 2011, 32)

Kada je riječ o Sokratovom dijalogu u nastavnim metodama isti se može zasnivati na sljedećem postupcima:

1. „Dobro formulirana opća pitanja ili tvrdnje osmišljava i planira nastavnik (ponekad uz savjetovanje s učenicima) prije nego što dijalog počne.
2. Sljedeći korak je iznošenje konkretnih primjera iz iskustva učenika u kojima su sadržani elementi općega pitanja, problema ili tvrdnje.
3. Odabire se primjer u skupini na bazi analize i argumentacije kroz dijalog.
4. Glavne se tvrdnje učenika zapisuju na ploči tako da ih svi mogu vidjeti kako bi im bile jasne, kao i tijekom razmišljanja i posljedice tih sudova“ (Zorić, 2008, 33).

Sokratov dijalog u nastavnoj metodi počiva na uzajamnoj suradnji nastavnika i učenika pri čemu je zadaća nastavnika osmisliti pitanja zadane teme te biti medijator diskusije u kojoj učenici sudjeluju. Oni kritički promišljaju i razglabaju te skupno prate proces zaključivanja.

Kriteriji za prikladne primjere koji se mogu koristiti u sokratovskom dijalogu:

1. „Primjer mora proizlaziti iz učenikovih vlastitih iskustava; uopćeni primjeri (“Događa mi se često da...”) nisu prikladni.
2. Primjeri ne bi trebali biti jako složeni jer su najjednostavniji najčešće i najbolji. Kada sekvenca ili doživljaj budu prezentirani, bilo bi najbolje da skupina bude usredotočena na jedan vid jednog događaja.
3. Primjer mora biti relevantan za glavnu temu dijaloga i da interesira sve ili većinu učenika. Nadalje, svi učenici moraju biti sposobni ili osposobljeni da se stave na mjesto ili u ulogu osobe koja je prezentirala svoj doživljaj.
4. Primjer mora biti neko iskustvo koje je svršeno. Ako učenici budu i dalje zainteresirani za dijalog, to jest ako taj doživljaj nadilazi njihove interese u okviru teme ili pitanja koja se razmatraju, to može dovesti do neplaniranih i neželjenih efekata. Na primjer, ako se diskusija i dalje razvija, postoji rizik da učenici postanu ocjenjivači ili da nude razne vrste savjeta, a ako postoji i emocionalna upletenost daljnja diskusija može otvoriti izvjesne emotivne uspomene i “rane”.

5. Učenici koji prezentiraju primjer moraju ga iznijeti u cjelini i ponuditi sve bitne informacije i odgovore na sva pitanja učenika kako bi im što jasnije prenijeli važnost primjera i sve što se odnosi na središnju temu.
6. „Pozitivni primjeri su oni koji su u skladu s pitanjem ili stavom do kojega se želi doći“ (Zorić, 2008, 34).

Uvjeti ponuđenih primjera moraju, dakle, proizlaziti iz vlastitih iskustava te biti prikazani na jednostavan način da bi se ostali sugovornici mogli poistovjetiti . Zbog točnosti zaključivanja posebno je važno da je korišteni primjer iskustva priveden kraju i da je koncizno predstavljen.

Primjena Sokratovog dijaloga u nastavi donosi novu dimenziju suradnje među učenicima i nastavnicima, koja doprinosi kvalitetnijem razvoju mentalnih sposobnosti kao što su zaključivanje i promišljanje. Interes prema istraživanoj temi se može pobuditi u razotkrivanju zagonetke odnosno pronalaska odgovora na pitanja koja u konačnici dovode do novog znanja. Pitanja moraju biti koncipirana na način da se u njima djelomično nalazi odgovor, a koncept ove metode mora odgovarati kriterijima koji prvenstveno nalažu jednostavnost i značajnost iskustva.

4.5. Prednosti i nedostaci

Brojne su prednosti sokratovske metode spoznaje. Ona utječe na produktivnost učenika kao i na bolju integraciju novih sadržaja s prethodnim. Istovremeno doprinose stjecanju i razvijanju kritičkog mišljenja, sposobnosti argumentacije i retorike kao i razvoju govornih sposobnosti te održavanja konstruktivnog dijaloga. Tehnika Sokratova dijaloga primijenjena u nastavi poboljšava analizu stečenog znanja te način evaluacije istog. Posebna karakteristika je što se može kvalitetno i vješto upotrebljavati s ostalim nastavnim metodama te je neizostavan dio poučavanja filozofije uz tekstualnu i monološku metodu. Smisao ove metode je olakšati zaključivanje i implementaciju novostečenog znanja na način da se učenika potakne na umni rad i misaoni pristup istraživanom problemu.

Sokratovski dijalog se pokazao iznimno kvalitetnim sredstvom u nastavi filozofije jer pogoduje samostalnosti učenika kod prilaženja problemu. Tome većinom doprinosi prinuda učenika da individualno prouče odnose među pojmovima i sudovima te iznesu zaključke i definicije. Dijalog omogućava da se naučeno shvati i zapamti djelotvornije te dugoročno ima pozitivan učinak na umni rad učenika jer ga direktno usmjerava ka pronalaženju konkretnih odgovora i zaključaka. U svom radu Zorić naglašava važnost dijaloga u smislu da može inspirirati polaznike na individualno istraživanje različitih tema i filozofija jer im Sokratova dijaloška metoda pruža kontrolu i autonomiju nad vlastitim znanjem. (Zorić, 2008, 36).

Osnovni nedostaci ove metode prikazane su Tablicom 1.

Tablica 1. Osnovni nedostaci Sokratove dijaloške metode

Prezentacija novih nastavnih sadržaja	Učenicima nije sveobuhvatno izložena cjelina već je "ispresijecana" nizom pitanja i odgovora.
Provjera i obnavljanje znanja	Prilikom provjere i obnavljanja znanja, dijalog onemogućava da se učeničke sposobnosti komunikacije i povezivanja pojmova i sudova te donošenje zaključaka i izvođenje definicija jasno iskažu. Razlog tomu je što je karakteristika sokratovskog dijaloga da se na pitanja odgovara kratko i jasno.
Neekonomičnost	-
Diskontinuitet	Želja za uključivanjem što većeg broja učenika u nastavni proces u suštini otežava ne samo održavanje takve vrste dijaloga već i ometa misaoni proces učenika. Naime, uvodni dio sata je isprekidan velikim brojem pitanja na koja odgovaraju uvijek drugi učenici. Također je otežano primijetiti kako određeni učenik primijenjuje naučeno znanje (moguće je samo uočiti određeni stupanj nerazumijevanja). Ovakav pristup nastavi onemogućuje povezivanje misli i govornog izražavanja.
Kontrola	Moguće je skrenuti s teme dijaloga.

Izvor: izrada prema autoru Zorić, V. (2008). Sokratova dijaloška metoda, *Život i škola* br. 20 (2), 27-40

Kao što je već spomenuto, nedostaci metode postaju očiti kada se ona koristi kod većeg broja učenika jer se najviši cilj – znanje- ne može postići na najjednostavniji način što ukazuje na neekonomičnost. Povećanje broja sudionika, a samim tim i mišljenja vezanih za temu, ograničava količinu informacija koje se mogu iznijeti u danom vremenu te se time prekida tok mišljenja koje je ključno za proces zaključivanja. S obzirom na brojnost mišljenja, moguć je i gubitak kontrole teme dijaloga. Količina i kvaliteta stečenog znanja se ne može odrediti direktno već je samo moguće doznati nerazumijevanje istog.

Iako postoje čimbenici koji ne idu u prilog korištenju sokratovog dijaloga kao nastavne metode, ono ipak ima više kvalitetnih doprinosa. Razvija se želja za sudjelovanjem u proučavanju istraživane teme te se povećava broj sudionika u nastavi. Sokratova dijaloška metoda na kvalitetan način proširuje znanje te potiče i osobni razvoj učenika jer poboljšava govorne sposobnosti i mentalni razvoj osobe. Potiče samostalnost i individualnost te omogućuje njihovu implementaciju u dijalogu. Praktična je za razvoj sposobnosti korištenih u svakodnevnom životu kao što su govorne vještine, produktivnost i održavanje konstruktivnog razgovora.

5. PRIKAZ DOSADAŠNJIH FILOZOFSKIH ISTRAŽIVANJA

Metoda koja se u posljednje vrijeme često upotrebljava u neformalnom i formalnom obrazovanju jest zajednica filozofskih istraživača (*Community of philosophical inquiry*). Navedena metoda nastala je iz koncepta "*Community of inquiry*". Koncept *Community of inquiry* je utemeljio američki pragmatist Charles Sanders Peirce. Od 2003. godine ovaj koncept dobiva novu dimenziju, a možemo reći kako ga je dodatno proširio Matthew Lipman utemeljitelj filozofsko-edukacijskog pokret *Filozofija za djecu*. Lipman je učionicu pretvorio u istraživačku zajednicu u kojoj „učenici slušaju jedni druge s poštovanjem, nadograđuju ideje jedni drugih, izazivaju jedni druge da daju razloge za inače nepodržana mišljenja, pomažu jedni drugima u izvlačenju zaključaka iz onoga što je rečeno, i nastoje identificirati međusobne pretpostavke“, (Ćurko, 2020, 497).

David Kennedy (2012) tvrdi kako je „Lipman, uz pomoć svog prijatelja i mentora Justusa Buchlera, razvio i ovaj koncept i nazvao ga „zajednicom filozofskih istraživača“. Ova je zajednica shvaćanja kao najprikladniji način za vježbanje sa studentima filozofskog kurikulumu. Važnosti ove ideje su brojne, a najviše utječe na teorije učenja i poučavanja, argumentacije i znanje, grupne psihologije i moralnog obrazovanja te za utemeljenu političku teoriju i praksu.

U različitim pristupima filozofiji s djecom, zajednica filozofskih istraživača, jedna je od temeljnih metoda. Na primjer, zajednica filozofskih istraživača jedna je od metoda koja se koristi u etičkom i vrijednosnom obrazovanju: „Izraz etičko i vrijednosno obrazovanje primjenjuje se na sve aspekte obrazovanja koji se eksplicitno ili implicitno odnose na etičke dimenzije života kao takvi se mogu strukturirati, regulirati i pratiti odgovarajućim obrazovnim metodama i alatima” (Ćurko, 2020, 497). Oslanjajući se na spomenuto, važno je istaknuti brzinu digitalizacije u obrazovnom sustavu te se posebno treba usredotočiti na etičke dimenzije života koje se mogu postaviti kao bioetičko pitanje. Koristeći metodu etičkog i vrijednosnog obrazovanja kao osnovu za bioetičko propitivanje zaključuje se kako se pojavila potreba za inovativnim i učinkovitim bioetičkim obrazovanjem od najranije dobi. S obzirom da bioetika proučava moralni stav prema živim bićima, važna je radi usađivanja moralnih vrijednosti u i prema svijetu oko nas. „Zajednica filozofskih istraživača kao metoda na tom polju je učinkovita jer koristi formalnu i neformalnu logiku kao temelj zaključivanja pa time potiče na samostalno određivanje stajališta.“(Ćurko, 2020,488).

Danas je etičko i vrijednosno obrazovanje vrlo važno i može se shvatiti kao područje kroz koje zajednica filozofskih istraživača dobiva svoju najpraktičniju svrhu. Ovaj koncept razvijen je kroz različite etičke projekte.

„Izraz etičko i vrijednosno obrazovanje dopušta različita tumačenja. Kako bi se to ispravno shvatilo, najprije bi trebalo razmisliti o nekoliko općenitijih dimenzija etike i samih vrijednosti. Potonji su inherentno povezani sa koncepcijom ljudskog bića, koja uključuje višedimenzionalne i duboke antropološke aspekte prirode ljudske osobe. Svaki obrazovni okvir, proces ili metoda to mora prepoznati. U formalnom obrazovnom procesu sveobuhvatna priroda etičkog promišljanja i etičkog svijest stoga zahtijeva integrativni pristup, u kojem se etičke teme obrađuju u većini, ako ne

i u svim predmetima u školi, transkružno i unoseći školski život kao cjelina“ (Ćurko i sur., 2017, 7). Etičko i vrijednosno obrazovanje posebno je usmjereno na takozvano rano obrazovanje za djecu od 6 do 14 godina.

Drugim riječima, “etičko i vrijednosno obrazovanje usmjerava djecu ili učenike ka traženju i predanosti temeljnim vrijednostima, smislu i svrsi njihovog života. Etičko i vrijednosno obrazovanje bavi se i poštivanjem odnosa prema drugima (podjednako i pojedincima i zajednicama) i stavljanjem svojih uvjerenja, stavova i vrijednosti u praksu i svakodnevni život“ (Ćurko i sur., 2017, 9).

Potreba za ranim etičkim obrazovanjem nije upitna. U *Vodiču za učitelje etičkog obrazovanja* mogu se pronaći vrlo dobro razvijene obrazovne ciljeve, a to su:

- promicanje etičkog promišljanja, pažnje, autonomije i odgovornosti u obrazovnoj zajednici koja je uspostavljena u danom obrazovnom okruženju,
- omogućiti ispitivanje i razumijevanje važnih etičkih načela, vrijednosti, vrlina i ideala te njegovati intelektualne i moralne sposobnosti (kritičko mišljenje, promišljanje, razumijevanje, uvažavanje, suosjećanje, vrednovanje itd.) potrebne za odgovorno moralno prosuđivanje, donošenje odluka i djelovanje,
- voditi pojedince da istražuju različite vrijednosti i različita moralna stajališta
- obvezati se na priznate osnovne vrijednosti i temeljna ljudska prava, a istodobno povećati samopoštovanje i osjećaj vlastite
- pomoći pojedincima u prevladavanju mogućih predrasuda, pristranosti i drugih neetičkih stavova i praksi, te im u isto vrijeme pomoći u stvaranju primjerenog stava poštovanja prema sebi, drugima oko sebe, društvu i okoliš
- promicati suradničko, suradničko ponašanje i produbiti motivaciju za stvaranje grupe, razreda ili školskog okruženja koje je istinska etička zajednica
- izgraditi karakter (s intelektualnim i moralnim vrlinama) na način koji će omogućiti osobi da postigne moralno prihvatljiv procvat i osobno zadovoljenje ‘dobrog života’,
- razmisliti o tome kako postaviti pojedinca kao aktivnog člana lokalne i globalne zajednice“ (Ćurko i sur., 2017, 8).

Osim svega ranije spomenutog važno je istaknuti i cilj Filozofije za djecu (P4C). Od svojih početaka, a prema Lipmanu (2003) cilj P4C promatrao se pretežno u smislu "poboljšanja dječje prosudbe". Već ranije je istaknuto kako je Lipman osnivač Instituta za napredak filozofije za djecu na sveučilištu Montclair State i jedan od osnivača P4C-a, a prema njegovim tvrdnjama cilj P4C ima veliku ulogu „u obrazovanju i prijenosu znanja i njegovanju mudrost“ (Lipman 2003, 38).

U kontekstu istog, važno je naglasiti kako imenovani autor mudrost - shvaća kao karakterističan ishod dobre prosudbe pri čemu se oblikuje kritičko mišljenje. Drugim riječima, P4C osmišljen na način da želi mlade ljude opremiti vještinama kritičkog mišljenja kako bi poboljšao kvalitetu svih aspekata života, čineći njihovo iskustvo pravednijim, slobodnijim i ljepšim. Unatoč ranije spomenutom prisutna je ustaljena praksa P4C-a s naglaskom na kritičkom mišljenju i dijalogu, koja se izjašnjava kao neutralna prema vrijednostima i objektivna.

Broj stručnjaka ukazuje na ozbiljnost navedene kritike, ali isto tako potrebno je razmotriti i dvije druge kritike ideje P4C. Prvi je povezan s konzervativcima, a drugi s razvojnim psiholozima. Možda je najideološkiji od svih prigovora protiv P4C onaj koji su iznijeli konzervativni kritičari koji su uvjereni da filozofija može pokvariti um njihovoj djeci otprilike na isti način na koji je Sokrat optužen da kvari mlade.

Provedena su istraživanja prilikom kojih je otkriveno da su neki roditelji mišljenja da nitko ne smije razgovarati s njihovom djecom o životu i smrti bez njih. S ovim prigovorom se ne slažu se svi praktičari jer je to protivno samoj biti filozofije. Međutim, ne znači da to ne treba shvatiti ozbiljno. Zapravo, može biti prilično poražavajuće spriječiti uključivanje prakse u nastavne programe, osobito u zemljama s konzervativno orijentiranim političkim programima i društvenom klimom. Usprkos tome, upravo se ta vanjska vrsta kritike - možda i jedina - ne može riješiti i raspravljati isključivo unutar filozofije, budući da dovodi u pitanje njezin *raison d'être*. U slučaju P4C to bi se moglo učiniti ukazivanjem na pravo djece da budu uvedeni u filozofski dijalog.

Kritika razvojnih psihologa teoretski je održivija, ali jednako problematična jer može utjecati na smanjenje P4C u školskim i predškolskim programima. Glavni je

argument da djeci prije adolescencije - prije 11. ili 12. godine - nedostaje sposobnost apstraktnog mišljenja i nisu sposobna za održiv filozofski dijalog i promišljanje.

Međutim, argumenti kako filozofsko mišljenje nadilazi dječje sposobnosti određene dobi - danas se lako opovrgavaju radovima, uzmimo samo kao primjer radove Kieran Egan i Alison Gopnika. Kao što Egan piše, razumijevanje apstraktnih pojmova (poput "dobrog" ili "broja") koje djeca uče vrlo rano pretpostavlja apstraktno mišljenje. Čak se može reći da je sposobnost razumijevanja simbola općenito apstraktna vještina *par excellence*. Gledano na ovaj način, djeca bi tada bila prikladni partneri za razgovor u apstraktnom dijalogu, budući da je dijalog sam po sebi već apstraktan pothvat. Ovdje bi dakle trebalo napraviti razliku između apstraktnog mišljenja i sposobnosti produljene pažnje na detaljnu logičku analizu koja se doista događa kasnije u životu. Čini se, međutim, da bi ovakvo nešto moglo biti prebrzo zaključivanje jer može se dogoditi da je svo mišljenje po prirodi apstraktno, ali to ne znači kako se, čim se počne govoriti može početi s filozofskih dijalogom. *Jesu li djeca onda sposobna za filozofiju ili ne?* Možda bi jedna strategija rješavanja ovog pitanja bila istaknuti da odgovor ovisi o konceptu "filozofije" o kojem se ovdje govori. Naime, ako se pod ranije spomenutim misli na akademsku disciplinu koja zahtijeva razumijevanje složenih argumenata kod Kanta ili Hegela, onda bi odgovor bio jasno "ne". No ako se filozofija šire shvaća kao praksa otvorenog razgovora koji pokušava dati razloge za svoje ideje ili koja pokušava ispitati sebe i svoje razumijevanje kroz dijalog s drugom osobom, onda bi odgovor mogao biti "da".

Gareth Matthews je u svojim djelima razvio osobitu kritiku ideja Jean Piageta koje su bile toliko utjecajne u razvojnoj psihologiji, te uvjerljivo pokazuje da upravo ti odgovori, proizvedeni od djece, koje bi odrasli mogli shvatiti kao "pogrešne odgovore" (budući da odstupaju od "normalnog razumijevanja"), pokazuju istinski promišljen napor i tako ukazuju na prisutnost promišljanja o temi (dok se "točni" odgovori, naprotiv, mogu smatrati stečenima i stoga se ne mogu uzeti kao rezultat istinskog promišljanja). Matthews zaključuje kako predrasude odraslih i stručnjaka - predrasude o tome za što su djeca sposobna, a što se računa kao apstraktna refleksija - mogu biti korijen neprimjenjivanja P4C, pri čemu se potpuno zanemaruje

bit prirode djetetovih odgovora. No, kako je spomenuto, sve je više istraživača u današnje vrijeme spremno potvrditi postojanje izuzetnih i donedavno zanemarenih intelektualnih sposobnosti djeteta, što bi u budućnosti moglo rezultirati da P4C postane zastarjela i nevažeća. Drugim riječima, na djecu se sve više gleda kao da posjeduju iznenađujuće vještine metaforičkog i maštovitog razumijevanja, koje treba samo dalje razvijati. I tu P4C može uskočiti i ručno popuniti prazninu u inovativnim pedagoškim procesima.

To je, međutim, upravo točka u kojoj se pojavljuje kritika "instrumentalizacije". Prema radu raznih škola i istraživača, uključujući značajne ličnosti iz filozofije, poput Luisa Althussera ili Michela Foucaulta, obrazovanje je ideološko upravo u onoj točki u kojoj počinje „razvijati vještine“ i „oblikovati naše likove“. Zapravo, ova se praksa može promatrati kao nešto što doprinosi „reprodukciji“ postojećeg (nepravednog) svjetskog poretka, čime se čuvaju privilegije elite. Ako je cilj obrazovanja „proizvesti građane“, tada se njegov cilj može promatrati kao ugnjetavajuća totalitarna praksa „reprodukcije proizvodne snage“. Ako je cilj P4C-a „razvijanje prosudbe“ i „vještina kritičkog mišljenja“, tada je filozofija za djecu prema vlastitim standardima nekoherentna. Ako P4C treba biti "filozofija" u pravom smislu, onda mora se ili reformirati kako bi postala oslobađajuća praksa, ili se odbaciti kao štetna, pa čak i opasna ideja.

Brojni autori općenito u prilog P4C prakse dotakli su se ovog problema. U istraživačkom radu autora Grušovnik i Hercog (2015) ispituju shvaćanje Gert Biesta koji se zalaže za „izloženost“ kao „obrazovni koncept vodilja“ te pokušava pokazati da se „obrazovni angažman s filozofijom nastoji modelirati na temelju racionalno-epistemološke interpretacije znanstvenoistraživačke zajednice“, koja je - „vidljiva u svom fokusu na razvoj vještina mišljenja“, (Biesta 2011, 308) i ističe da takva koncepcija predstavlja „praksu znanosti pretežno u epistemološkom i proceduralnom smislu i, u ovom smislu s obzirom na to, mogu se okarakterizirati kao ideološke, ni najmanje zato što postoje radikalno različiti zapisi o tome kako bismo trebali shvatiti 'praksu i kulturu' društva, uključujući one koji kažu da su epistemologija i racionalni postupak najmanje od pomoći u smislu znanosti“. (Biesta, 2011, 308)

6. ZAKLJUČAK

Komunikacija, odnosno dijalog je važan segment međuljudskih odnosa, a osnovna karakteristika komunikacije je razmjena informacija od jednog subjekta do drugog. Drugim riječima, pod komunikacijom se podrazumijeva razmjena misli, riječi i ideja kako bi se ostvario dijalog s drugom osobom. Slijedom navedenog može se zaključiti kako za odvijanje komunikacije, odnosno dijaloga potrebno je najmanje dvije osobe, odnosno dijalog je u svojoj osnovi dvosmjeran.

Predmet ovog završnog rada je Sokratova dijaloška metoda u formalnom i neformalnom obrazovanju, pa je u skladu s predmetom rada definiran i pojam neformalnog i formalnog obrazovanja. Pod neformalnim obrazovanjem pretpostavlja se ono obrazovanje koje je izvan okvira obrazovnih institucija, a provodi se kako bi osoba stekla dodatke vještine i kompetencije. S druge strane, formalno obrazovanje je ono obrazovanje koje se stječe u srednjim škola i visokim obrazovnim institucijama.

Kada je riječ o Sokratovoj dijaloškoj metodi važno je istaknuti kako je temeljem dosadašnjih istraživanja i kritičnog mišljenja različitih stručnjaka shvaćanje njegovog koncepta vođenja dijaloga podijeljeno. Prema Sokratu dijalog može biti kreativan, a u svojoj osnovi predstavlja razgovor zasnovan na predznaku. Drugim riječima, Sokratov dijalog je jedan argument (ili niz argumenata) primjenom metode pitanje i odgovora, vrlo slično pitanjima i odgovorima koje koristi Sokrat u Platonovim dijalozima. Sokratski dijalog ili platonovski dijalog obično počinje tako što Sokrat ispovijeda nepoznavanje teme. On postavlja pitanja drugim likovima, a rezultat je potpunije razumijevanje teme.

Kada je riječ o uvođenju Sokratovih dijaloških metoda u formalno i neformalno obrazovanje, važno je istaknuti kako su mišljenja podijeljena. Stručnjaci smatraju kako djeca u ranoj životnoj dobi nisu dorasla vođenju Sokratovog dijaloga, odnosno njihovo znanje još uvijek nije dovoljno razvijeno, te bi za djecu takav oblik dijaloga stvarao konfuziju. S druge strane, mnoga istraživanja su pokazala da su djeca iznimno sposobna za samostalno promišljanje i samopreispitivanje te se ta konfuzija

može odnositi na koncept razumijevanja filozofskih pravaca kroz povijest filozofije, ali ne i na koncept filozofskog promišljanja kao unutarnjeg procesa individualne osobe.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci:

Andersen, E., Brizuela, M., DuPuy, B., Gonnerman, L. (1999). *Cross-linguistic evidence for the early acquisition of discourse markers as register variables*, vol. 3., p. 110-119

Biesta, G. (2011). "Philosophy, Exposure, and Children: How to Resist the Instrumentalization of Philosophy in Education". *Journal of Philosophy of Education*, vol. 45, no. 2, pp. 305–319

Centa, M., Ćurko, B., Dooley, L., Irwin-Gowran, i sur. (2017). *The LITTLE Guide For Teachers of Ethical Education, Dublin, Project: Little – Learning Together To Live Together: Teachers Leading Ethical Education For An Inclusive Society*, 8.

Ćurko, B., Schlenk, E., Feiner, F., Pokorny, S. I sur. (2017). *Ethics and values education curriculum proposal and training courses for teachers. Ethics and Values Education – in Schools and kindergartens*, Ljubljana: Project: ETHIKA - Ethics and values education in schools and kindergartens.

Ćurko, B., (2020). *Community of philosophical inquiry as a method in early bioethical education*, Vol. 11/2 No. 22, pp. 481-497

Egan, K.(2002). *Getting it Wrong from the Beginning: Our Progressivist Inheritance from Herbert Spencer, John Dewey, and Jean Piaget*. Yale University Press, New Haven.

Hegel, G.V.F. (1964.). *Istorija filozofije II*. Beograd: BIGZ

Grušovnik, T., Hercog, L. (2015). *Philosophy for Children as Listening - Avoiding Pitfalls of Instrumentalization*, *Synthesis Philosophica*, 307-317.

Kennedy, D. (2014). *The Role of a Facilitator in a Community of Philosophical Inquiry*, *Metaphilosophy* Vol. 35, No. 5

Lamza-Maronić, M., Glavaš, J. (2008). *Poslovno komuniciranje*, Studio HS Internet, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek.

Lipman, M. (2003). *Thinking in Education*, Cambridge: Cambridge University Press.

Marinković, J. (1983). *Metodika nastave filozofije*. Zagreb: Školska knjiga

Milenković, S., Delić, K. (2011). *Komunikologija i poslovna komunikacija*, CPI, Zagreb.

Pavić, S. (2011). *Etika i poslovne komunikacije*, Univerzitet Singidunum, Beograd.

Rouse, M. J., Rouse S. (2005). *Poslovne komunikacije*. Masmedia, Zagreb.

Sunajko, G. (2010). *Ekonomski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža Zagreb, Masmedia, Zagreb.

Zorić, V. (2008). Sokratova dijaloška metoda, *Život i škola* br. 20 (2), 27-40

Watzslavick, P. (1976). *Wie wirklich ist die Wirklichkeit?, Wahn Verstehen*, München.

Internet izvori:

Hrvatska enciklopedija, *Obrazovanje*, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, dostupno:<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=4461> (pristupljeno 28.08.2021.)

Par.hr (2016). *Neformalno vs. formalno obrazovanje*. Dostupno: <https://par.hr/neformalno-vs-formalno-obrazovanje/> (pristupljeno 28.08.2021.)

David Wolfsdorf. (2007). The Irony of Socrates. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 65(2), 175–187. <http://www.jstor.org/stable/4622222> (pristupljeno 19.9.2021.)

POPIS TABLICA

[Tablica 1. Osnovni nedostaci Sokratove dijaloške metode](#)

16

POPIS SLIKA

[Slika 1. Proces komuniciranja](#)

5

[Slika 2. Način odvijanja komunikacije](#)

6

SAŽETAK

Sokratova filozofska djela utemeljena su na metodi dijalektike, odnosno njegov dijalog se vršio uz pomoć dvije metode: ironijom i majeutikom. Predmet završnog rada usmjeren je na analizu i utjecaj Sokratove dijaloške metode u formalnom i neformalnom obrazovanju. U radu su prikupljena i analizirana dosadašnja istraživanja o uvođenju Sokratovog dijaloga u formalno i neformalno obrazovanje, a mišljenja stručnjaka su podijeljena. Kada je riječ o uvođenju Sokratovog dijaloga u formalno i neformalno obrazovanje isto je prihvaćeno, a naglasak je stavljen posebno na neformalnom obrazovanju adolescenata ili odraslih osoba. S druge strane, kritičari navode kako Sokratov dijalog zahtjeva raspravu, odnosno određeno predznanje kako bi se moglo steći znanje o temi koja je predmet dijaloga, pa se kao takav ne bi trebao primjenjivati na djecu predškolskog i školskog uzrasta jer djeca u toj dobi još uvijek nemaju kvalitetno predznanje te će ih primjena Sokratovog dijaloga u formalnom i neformalnom obrazovanju samo zbuniti.

Ključne riječi: Sokrat, dijalog, metode, formalno obrazovanje, neformalno obrazovanje.

ABSTRACT

Socrates' philosophical works are based on the method of dialectics, that is, his dialogue was performed with the help of two methods: irony and maieutics. The subject of the final paper is focused on the analysis and influence of Socrates' dialogical method in formal and non-formal education. The paper collects and analyzes previous research on the introduction of Socrates' dialogue in formal and non-formal education, and the opinions of experts are divided. When it comes to the introduction of Socrates' dialogue in formal and non-formal education, the same is accepted, and the emphasis is placed especially on non-formal education of adolescents or adults. On the other hand, critics say that Socrates' dialogue requires discussion, ie some prior knowledge in order to gain knowledge on the topic of dialogue, and as such should not be applied to preschool and school age children because children at that age still do not have quality prior knowledge and the application of Socrates' dialogue in formal and non-formal education will only confuse them.

Key words: Socrates, dialogue, methods, formal education, non-formal education.

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja IVA ILJADICA, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Filologije i engleskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 20.09.2021.

Potpis *Iva Iljadica*

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	IVA ILJADICA
NASLOV RADA	Sokratova dijaloga metoda u suvremenom formalnom i neformalnom obrazovanju
VRSTA RADA	ZAVRŠNI RAD
ZNANSTVENO PODRUČJE	HUMANISTIČKE ZNANOSTI
ZNANSTVENO POLJE	FILOZOFIJA
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	BRUNO ČURKO, doc. dr. sc.
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. BRUNO ČURKO, doc. dr. sc. 2. 3.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog/diplomske rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

a.) u otvorenom pristupu

b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu

c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 20.09.2021.

mjesto, datum

Iva Iljadica

potpis studenta/ice